

ODZBROJOVACÍ PROCES V EVROPĚ A JEHO KONTROLA

V závěru roku 1990 - 19. listopadu se do Paříže sjeli nejvyšší představitelé všech účastnických států KBSE s cílem podepsat Chartu pro novou Evropu, která, kromě jiného, zahrnuje Vídeňský dokument 1990 o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti.

Samostatně byla podepsána **Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě** (Smlouva), která má z hlediska dalšího upevňování bezpečnosti, vzájemné důvěry a stability v Evropě rozhodující význam. Vytváří zcela nové podmínky pro zajištění bezpečnosti, slouží k podstatnému snížení a omezení vojenské výzbroje, ke zvýšení transparentnosti vojenských organizací, předvídatelnosti vojenských činností a k včasnému zamezení vzniku nebezpečných incidentů vojenské povahy.

Smlouva o konvenčních ozbrojených silách v Evropě byla podepsána nejvyššími představiteli 22 členských států NATO a bývalé Varšavské smlouvy (v současné době se zvýšil počet účastnických států na 30). Mnozí účastníci summitu označili Smlouvu za bezprecedentní, neboť z hlediska upevňování bezpečnosti a stability v Evropě nemá analogii a představuje kvalitativně zcela nový krok vpřed. Smlouva je koncipována jako dohoda dvou vojensko-politických aliancí k nastolení bezpečné a stabilní rovnováhy konvenčních ozbrojených sil v Evropě na nižších úrovních než dosud, i když každý stát vystupuje jako samostatný subjekt. Na tomto základě jsou stanovena početní omezení výzbroje a ostatní techniky uvedené ve Smlouvě. Její realizace je významným příspěvkem k budování demokratické, mírové a jednotné Evropy.

Jednou z velmi důležitých částí Smlouvy je Protokol o inspekcích, který určuje kontrolu výchozích stavů celého procesu snižování a trvalé dodržování stanovených počtů konvenční výzbroje.

Základem detailně propracovaného a finančně nákladného kontrolního systému je pravidelné poskytování podrobných údajů o výzbroji a organizační struktuře jednotlivých armád. Smlouva rovněž předpokládá určitý počet inspekcí i mezi státy, patřícími ke stejné skupině.

Garantem plnění Smlouvy je ministerstvo zahraničních věcí České republiky.

K organizačnímu zabezpečení realizace závazků v oblasti odzbrojení byl v rámci generálního štábu Čs. armády v roce 1990 zřízen **Úřad pro kontrolu odzbrojení**,

který je určen ke kontrole uzavřených dohod a smluv. Odpovídá za včasné shromáždění a předávání informací podléhajících oznamovací povinnosti ostatním účastnickým státům Smlouvy prostřednictvím ministerstva zahraničních věcí. Uskutečňuje inspekční činnost na území ostatních účastnických států, dále zabezpečuje přijímání cizích inspekčních týmů a jejich činnost na území vlastním.

Po nezbytném vyškolení základního kádru inspektorů se začal Úřad pro kontrolu odzbrojení (ÚKO) intenzivně připravovat k plnění nastávajících úkolů. V průběhu měsíce března 1991 ÚKO ve spolupráci s představiteli verifikačních středisek bundeswehru, americké a maďarské armády provedl ukázkové inspekce na našem území a v SRN pro pozorovatele všech účastnických států. Cílem těchto akcí bylo, kromě jiného, poukázat na možný přístup k praktickému provádění inspekci a jejich zabezpečení. Tímto byly položeny základy pro systematickou přípravu nejen příslušníků naší, ale i dalších armád.

Po ukázkových inspekcích následovalo **zkušební období**, které bylo ukončeno vstupem Smlouvy v platnost. V jeho průběhu byly uskutečněny reciproční inspekce, které přispěly k získání profesionálního přístupu, k navázání spolupráce a v neposlední řadě i osobních kontaktů mezi příslušníky armád. ÚKO realizoval v uvedeném období celkem 43 zkušebních inspekci na 38 objektech kontroly a v 5 stanovených oblastech na území SRN (včetně objektů americké armády), Francie, Velké Británie, Belgie, Maďarska, Polska, Lucemburska, Itálie, Řecka. Inspektoři uvedených států uskutečnili na území ČSFR 35 zkušebních inspekci na 31 objektech kontroly a ve 4 stanovených oblastech.

Po vstupu Smlouvy v platnost následovalo **"období ověřování základních údajů"**, které probíhalo v době od 17. 7. 1992 do 13. 11. 1992. V tomto období inspekční týmy ÚKO uskutečnily v souladu se zvláštním plánem na území ostatních účastnických států 39 inspekci, z nichž bylo 37 inspekci objektů kontroly a 2 inspekce v místech snižování. Kromě uvedených aktivních inspekci (tzn. ÚKO v zahraničí) se inspektoři ÚKO zúčastnili v rámci spolupráce s verifikačním střediskem Polské republiky ve čtyřech případech a Maďarské republiky v jednom případě inspekci těchto států jako členové jejich týmů a naopak, inspektoři těchto států se zúčastnili ve stejném počtu inspekci prováděných ÚKO. Hostitelské strany vytvořily pro činnost čs. inspekčních týmů odpovídající podmínky, které jim umožnily plnit stanovené úkoly v požadovaném rozsahu. U převážné většiny provedených inspekci nebyly zjištěny zásadní rozdíly v oznámených a zjištěných počtech konvenční výzbroje a techniky.

Ve stejném období měla ČSFR na základě vypočítané kvóty pasivních inspekci (tzn. cizí inspektoři u nás) - 20 % z počtu objektů kontroly - povinnost přijmout na svém území 37 inspekci, bez zahrnutí inspekci míst snižování. U útvarů Čs. armády se uskutečnilo celkem 44 inspekci z ostatních účastnických států, z nichž bylo 38 inspekci objektů kontroly a 6 v místech snižování. Z toho vyplývá, že přidělená kvóta pasivních inspekci byla vyčerpána ostatními účastnickými státy na 102,7 %. ČSFR tak patřila společně s Ruskem a Ukrajinou mezi nejprověřovanější účastnické státy. Při inspekci objektů kontroly byla dodržována ustanovení Smlouvy, velitelé objektů i příslušníci doprovodných týmů prokázali připravenost k přijetí inspekci. Příjezdy inspekčních týmů na území ČSFR byly v řadě případů

zplánovány tak, že se na našem území nacházely zároveň dva inspekční týmy různých států NATO s určitým časovým překrytem.

Ze stručného přehledu o inspekční činnosti vyplývá, že opatření a úkoly vyplývající ze **Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě** jsou všemi účastnickými státy plněny. Smlouva je pochopena jako významný akt posilování důvěry mezi státy a snižování napětí v Evropě.

Dne 14. 11. 1992 bylo v odzbrojovacím procesu **zahájeno tříleté období snižování**, ve kterém je snižovací povinnost České republiky 1278 ks tanků, 1689 ks bojových obrněných vozidel, 1488 ks dělostřeleckých systémů nad 100 mm a 64 ks bojových letounů. Tato povinnost je dána tím, že k 13. 11. 1995 musí Česká republika dosáhnout **stanovené národní úrovně**, tzn. nemůže disponovat více než **957 ks tanků, 1367 ks bojových obrněných vozidel, 767 ks dělostřeleckých systémů, 230 ks bojových letounů a 50 ks úderných vrtulníků**. První rok tohoto období zavazuje všechny zúčastněné strany **snížit svoji úroveň zbraní a bojové techniky nejméně o 20 %, druhý rok nejméně o 60 % a v závěru třetího roku dosáhnout národní úrovně**.

V současné době probíhá první rok období snižování (14. 11. 1992 - 13. 11. 1993), ve kterém je Česká republika povinna snížit svoji úroveň nejméně o **320 ks tanků, 423 ks bojových obrněných vozidel, 327 ks dělostřeleckých systémů a 16 ks bojových letounů**. Inspekčními týmy států NATO bylo k 15. 2. 1993 potvrzeno zničení 30 až 40 % výzbroje a bojové techniky určené pro toto období. Vzhledem k tomuto dosavadnímu průběhu lze předpokládat, že **Česká republika splní úkoly prvního roku snižování nad rámec své povinnosti a vytvoří si předpoklady pro včasné a úplné naplnění Smlouvy**. Dosavadní průběh inspekci na našem území, kterých bylo v počátku tohoto období uskutečněno 18, prokázal profesionální připravenost příslušníků ÚKO k zabezpečení této činnosti. Ve stejné době inspekční týmy Armády České republiky provedly 4 inspekce na území Belgie a Itálie.

Na základě dosud získaných zkušeností lze předpokládat na území České republiky v tomto i následujícím roce stejnou intenzitu inspekční činnosti, což představuje průměrně přijmout v každém týdnu nejméně jeden inspekční tým ze zahraničí.